

נושא השבוע: עמל התורה

המקור בפרשה: **אם בחוקותי תלכו (כ"ו ג') וברש"י, שתהיו עמלים**

ראשי הישיבות

הגאון רבי מנחם צבי ברלין שליט"א
ראש ישיבת רבינו חיים עוזר

חיווק בענין עמלה של תורה

סנהדרין (צ"ט): אמר רב יצחק בר אבודימי מאי קרא שנאמר נפש עמל עמלה לו כי אכף עליו פיהו, הוא עמל במקום זה והתורה עומלת לו במקום אחר, אמר רבי אלעזר כל אדם לעמל נברא שנאמר כי אדם לעמל יולד, איני יודע אם לעמל פה נברא אם לעמל מלאכה נברא, כשהוא אומר כי אכף עליו פיהו הוא אומר לעמל פה נברא, ועדיין איני יודע אם לעמל תורה אם לעמל שיחה, כשהוא אומר לא ימוש ספר התורה הזה מפך הוא אומר לעמל תורה, והיינו דאמר רבא כוליה גופי דרופתקי ניהו, טובי לדוכי דהוי דרופתקי דאורייתא. ושמעתי מהצדיק הרב ורשנר ז"ל מציריך, ששמע זאת מאת ס"ח החפץ חיים להקשות וכי היכא סלקא דעתך שאדם נברא לעמל מלאכה עד דבעי קרא ד"כ אכף עליו פיהו" דלעמל פה נברא, וביטור לאחר שידעין שלעמל פה אתה ס"ד דליכע לעמל שיחה ובעי קרא דלעמל תורה נברא.

אלא, דזה פשיטא ליה לגמ' דתכלית הבריאה הוא אך ורק עבור תורה ומצוות, והשאלה היתה אם לעמל לאדם מלאכה, היינו אם לעמל מצוות מעשיות או לעמל בפה, וע"ז דריש מ"כ אכף עליו פיהו" דלעמל פה נברא, וע"ז מיבעי אם לעמל תורה או לעמל שיחה, והיינו מצוות התלויות בפה, וע"ז דריש "לא ימוש ספר התורה הזה מפך" הרי דלעמל תורה נברא. ולפי' תכלית האדם לעמלה של תורה, ולאחר שנברא העולם עבור התורה הרי דניתנה המצוות בו במעשה ובין בדיבור, והתנ"מ מחזיק העולם, אבל יצירת האדם הוא לעמלה של תורה ודו"ק.

ודכירנא כד הינא טלאי, שמעתי מה שהגמ' דורשת בחגיגה (ה): תנו רבנן שלשה הקב"ה בוכה עליהם בכל יום ויום, ועל שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק וכו', רצה לומר אפי' באחד שישלב ולומר אפילו בהתמורה, ואעפ"כ הקב"ה בוכה עליו דהרי יכול לעסוק בתורה ועסק התורה הוא כמ"ב ביה"ב (סי' מ"ז) ע"ש. והך תורה הרי היא שמגדלת ומרוממת וחדרת לכל ישותו של האדם.

וראה מגילה (ג.) "מכאן סמכו של בית רבי שמבטלין תלמוד תורה ובאין לשמוע מקרא מגילה", וכבר הקשה הבית אפרים דמה ביטול תורה יש בזה והרי מגילה ג"כ הוי מכתבי הקודש, וכי שייך לומר שמבטלין תורה על מסכת בבא קמא כיון שלומד בבא מציעא (ואמנם בח"י הירושב"א מביאר דהחידוש הוא דהאי"ם דאפי' בשביל רוב עם הדורת מלך גם מבטלים ת"ת ודו"ק). ובבית אפרים ה"י ע"פ הגמ"א (סי' ז') דכשנאמר מבין אינו מקיים מצות ת"ת, וע"ז קאמר דמבטל ת"ת מה שמבין בשביל מקרא מגילה גם אם יש דברים שאין מבינים בגוון אחשתינים בני הרמב"ם נהוה דלא כמ"ש הגר"ש דבכתבי הקודש מקיימים ת"ת גם אם לא מבינים ורק בתורשט"פ ליכא מצות ת"ת אם לא מבינים.

אמנם להאמור אפשר לתרץ, וראה גמ' שבת (י.) רב חסדור ורבה בר רב הונא הוי יחביי בדינא כולי יומא, והוה אק חליש ליביהו, תתן ליה רב חייא בר רב מדיפתי ויעמד העם על משה מן הבקר עד הערב, וכי תעלה על דעתך שמשתי יושב ודן כל היום כולו תורתו מתי נעשית, אלא לומר לך כל דין שדן דין אמת לאמיתו אפילו שנה אחת מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף לקב"ה במעשה בראשית. וברש"י ד"ה חליש ליביהו בפי' ראשון "מצטערים שלא עסקו אותו היום בתורה", וע"ש ברש"י דהוה צריך לכתוב חליש דעתיה. וכן"כ מביאר כאן שישבו בדין כל היום ופסקו הלכות, ואעפ"כ חליש דעתיהו שלא עסקו מתי, וכי לפסוק הלכות אי"ז ת"ת והרי ישבו כל היום ודנו דיני תורה. אלא הן הן הדברים שלא עסקו אותו היום בתורה שבדורותיו היו יכולים לעסוק בדברי תורה באופן יותר עמוק וע"ז היה חליש ליביהו. ואפשר לפי' היינו דבעינן סמכו של בית רבי שמבטלין תלמוד תורה ובאין לשמוע מגילה, והיינו דקעסק בעומק ובעמלה של תורה והולך לשמוע מגילה דהי נקרא ביטול תורה נגמ' (ואמר לי אחד שבביאור הגמ' במגילה אומרים כן כבר בשם הגר"ח).

והנה במגילה (ע ג') תרגום של בנאיים יונתן בן עוזיאל אמרו מפי חגי זכריה ומלאכי, ונודעוהו ארי"ד מאות פרסה עד ד' מאות פרסה, יצתה בת קול ואמרה מי הוא זה שגילה סתרי לבני אדם, עמד יונתן וכו' על גליליו ואמר, אני הוא שגילתי סתריך לבני אדם, גלוי וידוע לפניך שלא לכבודי עשיתי ולא לכבוד בית אבא אלא לכבודך עשיתי שלא ירבו מחלוקות בישראל, ועוד ביקש לגלות תאגורם של כתובים יצתה בת קול ואמרה לו דייך וכו'. וכי בתור"ד פי' דכיון דכתב תרגומא דקרא לא מסרי נפשיהו למילפנהו דמיעיקרא עכ"ל. והיינו דלפני התרגום היו צריכים לעמול ולמסור נפש להבין זאת, וע"ז התרגום נהי יותר ללמוד ואי"ז ס"ג ועמלה כ"כ, וע"ז נודעוהו ארי"ד ד' מאות פרסה.

וכללו של דבר כדי לנבנת את עצמו צריך לעמל וליוג, וטוב בקב שלו מ'ט' של חבירו, כי הקב שלו נשלח חיפוש בכל הספרים הי"ל מדי יום עם כל הידיעות ממעטות את העמלה, וזה הוא לא בונה את עצמו, ורק ממה שעמלים ויגעים זה מדבק את האדם לתורה"ק ונהפך הוא חז' עם התורה.

ועוד זאת לדעת ב' דברים: הא' שבודאי אדם צריך לפשפש במעשיו ולהכיר בחסרונותיו כדי לתקנם, אבל הרי יותר גורם מי אומר מכיר את מצולתו שנוצר לגדולות ע"י עמלה של תורה, וכשושוכה ומרגיש את מהיקות תורתיו הקדושה ועמל ויגע בהם, הרי עולה ומתעלה בעולה העולה בית קל ולאילאנו ברבא איתעביד. וב' לדעת שני תורה יותר ממה שהיזר הרע מנסה לבלעלם מתי ע"י עשית בעירות ח"ו, מנסה להעבירם ע"י שהיו שקועים במצוות, ב'רומקייט', ובדאי דצריך להקפיד לקיים עם כל הפרטים אבל הראש צריך להיות שקוע בתורה, וכבר אמר הגר"ש שהרפומקייט ביותר זה עמלה של תורה, וכשעמלים בתורה מתוך רצון שמים שחורו, דבלי ראת שמים אין ע"ז שם תורה כלל, וכמו"כ במידות וכמ"ש שליו שיר השירים שבומן שאינם נוחים זה לזה אינם עוסקים בה כלל, וכשעמלים בתורה מתוך רצון שמים ומידות טובות, ע"ז נאמר יגעתי ולא מצאת אל תאמין, ואז בחצרות אולקיוני פריחתי.

(מכתב בקובץ חיווק ד')

חסידי לשוולתן

עלון שבועי לבני הישיבות סביב נושא מהפרשה בעיון בהלכה באגדה ובמוסר

הגאון רבי יגאל רוזן שליט"א
ראש ישיבת אור ישראל

כי אדם לעמל יולד

איתא בסנהדרין (צ"ט ע"ב), אמר רבי אלעזר כל אדם לעמל נברא שנאמר כי אדם לעמל יולד, איני יודע אם לעמל פה נברא אם לעמל מלאכה נברא, כשהוא אומר כי אכף עליו פיהו, הוי אומר לעמל פה נברא, ועדיין איני יודע אם לעמל תורה אם לעמל שיחה, כשהוא אומר לא ימוש ספר התורה הזה מפך הוי אומר לעמל תורה נברא, והיינו דאמר רבא כוליה גופי דרופתקי ניהו [ופרש"י דרופתקי טרחנין, כלומר כל הגופין לעמל נברא], טובי לדוכי דהוי דרופתקי דאורייתא [ופרש"י אשוריו למי שזכה והיה עמלו וטרחו בתורה], ע"כ דברי הגמ'. וכל החיוון הזה ממתי הלבבות, דסד"א דהאדם נברא דקא לעמל מהבחר צריך לעמל, ע"כ צ"ל לעמל מלאכה, ואף לאחר שיענו שנברא לעמל פה עדיין היה עולה על לב לומר דהוא נמל שיחה, והדברים צריכין ביאור טובא. ועי' משי"ב בזה הח"ח בספר שם עולם (ח"א פ"ט).

והנראה בזה דאין הנידון לאיזה תכלית נברא האדם, ופשיטא דכל הנברא בשמי לכבודי בראתי וכו', ואין להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה. והנידון בגמ' זו הוא לענין הגדירה הקדמונית שגור השי"ת כי אדם לעמל יולד, וא"י לו לאדם שיחה בעה"ז בלא עמל, וע"ז הוא שדנו בגמ' אם מהבחר צריך לעמל, ע"כ צ"ל לעמל מלאכה, או אפשר לצאת ידי הגדירה גם בעמל פה ולא דקא בעמל כפ"ס, וכשפשטו כן מקרא דאכף עליו פיהו, עדיין י"ל דא"א לאדם מנח הגדירה שלא היה לכל הפחות בעמל שיחה, ולזה נתחדש חידוש מבה"ל שכולל לצאת ידי"ח הגדירה כהי, שיעמל בתורה.

וזה שאמר רבא, דכולהו גופי דרופתקי ניהו, והיינו דא"א שיחה משהו שאנו טורח ועמל בזה העולם, ואשרי מי שעמלו בתורה, והיינו אשרי מי שעל מנת לקיים הגדירה הקדמונית שאדם לעמל יולד, נוסק וטורח ועמל בתורה, ונמצא שמלבד מה שרב ועצום שכרו מכל עסקו בתורה, עוד נוסף לכך ששבו אי"צ שיעמל בדברים אחרים מכל הגדירה, כיון שמקיים אותה ע"י עמלו בתורה.

ובזה יש לפרש דברי חז"ל במשנה אבות (פ"ג מ"ה) רבי נחוניא בן הקנה אומר כל המקבל עליו עול תורה, מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ, וכל הפורק ממנו עול תורה, נותנין עליו עול מלכות ועול דרך ארץ. ופי' רבינו יונה דהמקבל עול תורה הקב"ה ישימורו מכל דבר רע שלא יצטרך ליכשל מלאמוד התורה, ע"ש. ולמשנ"ט יש לומר דהא מה שיש לאדם עול תורה, הוא מכל הגדירה דאדם לעמל יולד, ומוכרח שיהי' עליו עול ועמל, אך כל המקבל עליו עול תורה, ובהי עמל, אך כל חובת העמל שנוגדת לו, שוב אין טעם וסיבה שיהי' עליו עול דרך ארץ. ונמצא לפי' דאין כל עסק ומסחר טוב מזה, ע"ש. והאדם מקבל עול תורה, ועמל וטורח ויגע בעסק התורה, הרי בזה מרחיב רווח גדול בענין העוה"ז, דחוסך נפשו וגופו מעמל מלאכה ומעמל שיחה, והקוץ קיימת ושמורה לו לעד ולנצח נצחים.

(קובץ חיווק ד')

הגאון רבי עקיבא קיסטר שליט"א
ר"מ דיישיבת יד אהרן

עמלות התורה א. מצד התורה ב. מצד הגברא

אם בחוקותי תלכו, ופרש"י שתהיו עמלים בתורה, ומקורו בתו"כ, וצ"ב היכן מרומז כאן דוקא לימוד בעמלות. ומבואר בתו"כ דכיון דכתבתי את מצוותי תשמורו, והרי ת"ת בכלל המצוות, ע"כ קאי על מה שאינו מכלל המצוות, וע"כ דקאי על עמלות התורה, שזו אינה בכלל חובת ת"ת, אלא דין כפנ"ע, וכי"ה במסילת ישרים פ"ח שדרוש חסידות הוא מה שאמר חז"ל אשרי אדם שעמלו בתורה וכו', וביאר דחובת המצוות ידועה, אך מי שאוהב את בוראו אהבה אמיתית לא ישתדל ליפטר במה שכבר מפורסם מן החובה לכל ישראל וכו', ומבואר מכאן דעמלות אינה בכלל חובת ת"ת.

אכן ביראם מצוה ונ"ד כתב 'תלמוד' ציוה הקב"ה שילמדו ישראל את התורה ויעמלו בה, שנאמר ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם, פירוש התלמוד לא ילמד אדם בלא סברא ויקרא ולא ידע מה יאמר, אלא צריך לשמש ת"ח וללמוד סברות, וכו' וגדולה מצות תלמוד וכו' שהתלמוד מביא לידי מעשה וכו', עכ"ד. ושוב קשים דברי התו"כ, דהרי עמלת התורה בכלל חובת כל המצוות, וע"כ.

ונראה דיש לתמוה בדברי רש"י מיניה וביה, שכתב ואת מצוותי תשמורו הווי עמלים בתורה ע"מ לשמור ולקיים כמו שנאמר ולמדתם אותם, וקשה הרי רש"י פירש בתורה בחוקותי תלכו על עמלות ולא על קיום המצוות, כיון שהמצוות בכלל ואת מצוותי תשמורו כמפורש בתו"כ, ותוכי"ד מפרש רש"י קרא דמצוות תשמורו על עמלות ע"מ לשמור, ומאחר קרא שדרש היראים על מצות עמלות התורה דכתבי ולמדתם ועשיתם אותם, וזה תמוה.

ונראה מוכרח שיש ב' עניני עמלות התורה, א. דין בהגברא, להיות מציאות של גברא העמל בתורה, ב. דין בלימוד התורה שיהא בעמלות ע"מ לשמור ולעשות, וביאור גדר ב' הוא דין בדרך וצורת התלמוד של שונתם, כי רק ע"י העמל יבוא לידי ביטול הלכה למעשה, כדנתן באבות הלומד ע"מ ללמד מספיקין בידו ללמוד וללמד, והלומד ע"מ לעשות מספיקין בידו ללמוד וללמד לשמור ולעשות, וביאר רבינו יונה, שדעתו לפלפל בלימוד כדי לדעת אמיתת הדברים ורצונו לטרוח כמה ימים ולשפם להשיג דבר קטן, ונהוג עצמו עפ"י האמת, ועיקר מחשבתו כי אם על מעשה, וכי"ה בשבת פח: אמר רבא למיימינים בה מה חיינו, ופרש"י עוסקים בכל כוחם וטורדים לדעת סודות, והיינו שכן היא צורת התלמוד בעמלות בכל כוחם, וכלומר רש"י בקידושין ל. ושונתם שיהיו דברי תורה מחודדים בפין חזור עליהם וברוק בעומקם.

אכן גדר הראשון בעמלות הוא דין בהגברא, כדאמר ר"א בסנהדרין צט: כל אדם לעמל נברא שנאמר כי אדם לעמל יולד, איני יודע אם לעמל פה נברא אם לעמל מלאכה, כשהוא אומר כי אכף עליו פיהו הוי אומר לעמל פה נברא, ועדיין איני יודע אם לעמל תורה אם לעמל שיחה כשהוא אומר לא ימוש ספר התורה הזה מפך הוי אומר לעמל תורה נברא, ע"כ, והרי ודאי להס"ד דלעמל שיחה נברא היינו שלא ילך בטל, אלא יעסוק בשיתה, אך אין שום דין בהשיתה שתהא בעמלות, ה"נ למה דמסיק דלעמל תורה, היינו משום שהאדם לעמל תורה נולד, מצד שכן הוא קיומו של הגברא, ולא משום קיום המצוות, ועי' רבינו יונה אבות פ"ב מ"ב יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ שיגיעת שניהם משכחת עוון, שעי' היגיעה בתורה ובמלאכה לא ישיטו יצר הרע, לכן יעסוק בתורה משתת כוחו, ובמלאכה כדי חיותו. ויש להוסיף, דאין רוק שיהא מציאותו ובריאותו שיעסוק ויעמול בתורה ולא ילך בטל, אלא זהו כל תכליתו, דהנה תנן באבות פ"ב מ"א אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה כי לך נוצר, ופרש"י שהקב"ה הנתן עם מעשה בראשית שאם לא יקבלו את התורה יחזור לתורה ובוהו, והגר"א פירש עפ"י סוגיא דסנהדרין הנ"ל שאדם לעמל יולד, והיינו דמלבד מה שזוהי קיומו, הרי שעיקר בריאותו ויצירתו ללך נוצר.

ומעתה נראה דברי התו"כ, דבכלל מצוותי כלולה תלמוד בעמלות ע"מ לקיים, ואילו ב"א בחוקותי תלכו"י נתחדש דין עמלות התורה מצד הגברא, שהוא אינו שייך לכל לקיים המצוות.

והנה כתב הר"מ פ"ג ת"ת ה"ו מי שנשארו לבו לקיים מצוה זו כראוי ולהיות מוכתר בכרתה של תורה, לא יסיח דעתו לדברים אחרים וכו' פת במלת אכל וכו' ובתורה עמה עמל, ובה"ג כתב מי שרועה לזכות בכרתה של תורה לא יעבד לילותיו אפילו אחת מהן בשניה ושיחה ואפילו, ורבינו פירש הר"מ אופן של קיום מצות ת"ת ובה"ג כתב מי שרועה לזכות בכרת תורה, ולמשנ"י י"ל דבה"ז זכר דין עמלות התורה מצד אופן הלימוד, ואילו בה"ג דיבר הר"מ מצד עמלות שבהגברא, כדלויך בסנהדרין מדרבתי לא ימוש ספר התורה הזה מפך והגית בו יומם וליילה, ובהו כתב הר"מ שהוא באופן שלא יאבד לילה אחת בשניה ואכילה וכו'.

מנהגים

הרה"ג אליקים דבורקס

בגדרי עמלה של תורה

מובא בתורה כהנים בתחילת פירשת בחוקתי עה"פ ״אם בחוקתי תלכו״ – יכול אילו המצוות כשהוא אמור ואת מצוותיו תשמרו ועשיתם אותם הרי מצוות אחרות, הא מה אני מקיים אם בחוקתי הלכו להיות עמלים בתורה, באחת מברכות התורה אומרים אנו ״לעסוק בדברי תורה״, היינו הדברכה הוא על עסק התורה והבני היגיעה בהבנת תורה״, וכי ״נרא״ל אר״ח סימן מ״ז קמ״א הדברכה מכותנת על מנלת העוסקים בתורה דווקא דרך טורה ויגיעה. בס׳ משנת רבי אהרן ח״א עמ״ מ״א מובא להסביר כמה צריך להיות עמל התורה חשוב בעיניו, כי ידוע שדבר הניתן להשגה בקלות אינו בעל ערך המשיג וכאמאר העולם אין אדם ערך ידוע ערך הדבס׳ שלא ינע בו, ואי״כ העמל גורם לחשיבותו היתירה בעיני בעלי. ולפי״ז י״ל דהנה נתב רש״י ריש תהלים עה״פ כ״ב אם בתורת ה׳ הפצו ובתורתו יזהגו יומם וילילה״ – בתחילה היא נקראת תורת ה׳ ומשמעל בה היא נקראת תורה, וכי״כ בעבודה וזה י״ט ו״כ – נקראת על שמו של אותו תלמיד שטרח בה, היינו שטרחו והו עמל ובדמפרש רש״י בסנהדרין ג״ט ע״ב, ור״ל דע״י שעמל בתורה התורה נעשית כהבה״ל וכושעטע וועגן ממש ועל כן נחשב שהתורה נקראת על שמו.

כתוב ״ושננתם לבניך״ (דברים ו ד) ובגמ׳ קידושין דף ל׳ דרשו ושננתם שהיו דברי תורה מתחדדים בכך, ופירש״י חוור עליהם ובדקם בעומקם, יצא מה שיערך עמלה של תורה הוא שצריך ללמוד בצורה שטחית אלא להעמיק בתורה וזהו מטלתה של לימוד תורה.

בס׳ פנים פות פרשת בראשית כתב עה״פ ״בועת אפך תאכל לחם״ (משל ט״ו ד״ל: ״וצריך יגיעה רבה לברר אתה אהת, וכמשכ״ בפרשת ובהמה ובאבט ג׳ י״ד) אם אין קומא אין תורה, כי כמו שצריך לברר החיטין מן הפסולת עד שעושעה קומא כן צריך לברר כל הילכה עד שמוציאה ממנה איור הקמח וזה שאמר אם אין קומא אין תורה, דהיינו אם אינו מייצג את עצמו לברר הילכה על בוריה לא מנצא תורה, וד״ש בועת אפך תאכל לחם שהיא יגיעה רבה״.

כתב הגמג״ל במשיל ל״א עה״פ ״חלחם עצלות לא תאכל״, שצריך לדיקק מאד בתורתיו הקדושה כבדי להוציא הרין על אמיתו ובאם אינו מעצג עצמו אז אינו מוציא את הרין על נכון, וזהו שנאמר ״ולחם עצלות״ שלומד בעצלות ולומד בדרך העבהה בעלמא.

מובא בספר מנחת ישראל למסכת עירובין בהקדמה למהדורא הנתנא מי שהביא שם בשם הפני יושע שפירש על הפסוק תהלים ק״ו כ״ג ״יורדי הים באניות עושי מלאכה במים רבים הים ראו מעשי ד׳ תפלאותיו במצולה״, שנותן הם הדרכים כלימוד גמ״ח בים התלמוד כמו ששונים הם אורחי המשיילים מנחמם ומטרתם והנוסעים באניות על הים, יש שנוסעים על הגלים להתענע על גלי הים להתרחק מרעו והמולת העיר לחזק גוף ותפש באיור הצנח וכוהיור השמש, גם הם באים על שטרם אף שנשארים רק על גלי הים ורואים רק מה שלמעלה ואין להם מודע כלל וכלל מהחיים המתרחשים בעומק התהום, ואין כולם סורד כל לאותם שנוכחים ומפסיקים לודת עניוק עומק איש הזה כשיעני שנה משתומם למראה עיניו נפשו מבוהלת ומתדרממת כאחת בראותו מעשה השם תפלאותיו המון בריאותו וזה הוא ימצא ויעלה המגילות. כמו כן מי שלומד התלמוד רק בהעברה בעלמא מבלי להתעמק בבעיות אביי ורבא רק להחננע גם הוא יבאר על שכור תרתי משמעו אצל אימי ריקנות, אבל מי שידר לעמקל של הילכה ולרע אצט ענומקים ינעג ולא ינעג גם בלילה לא שכב לבו הוא יבין שמועה היא צילית לקשור קשרים ותכרים, וזה שאמר הפסוק: יורדי הים באניות אל ים התלמוד בהעברה כלה הם ישיבעון טוב, אבל עושי מלאכה במים רבים בעמקל של הים המה ראו מעשי ד׳ תפלאותיו במצולה.

מובא בגמ׳ עירובין ג״ה ע״ה עה״פ ״לא בשמים היא״ – שאם בשמים היא אתה צריך לעלות אחריה. וכתב הגמג״ח בהעמק שאלה על השאלות סימן י״ט וד״ל ״המשיל דבר שהוא שכלי וענוק לברר שהוא בשמים ללמוד אפילו הוא לא גבה משכלך כמו שהוא בשמים צריך אתה לעלות ולהשיגה ודיינו ע״י התבולות להעמיק מעט מעד עד שישגי על בוריו. שנוי במסכת ברכות דף ו״ב – אגרא דפקא ריהטא ופירש״י עיקר קירבל שבר הבירות הרצים לשמוע הדרשה מפי הוככם הוא שבר המרצה שבר רובם אינם מבנים להעמיד גירסת ולומד שנועה מפי רבי לאחר זמן שיקבלו שכל לימוד. ומפורש דכל שאין מבינים את השמועה אינם מקבלים שכר לימוד, ועי״כ דכל מצות לימוד הוא רק בהבנת הדברים.

וכן תובג״ל מצות לימוד הוא רק סימן ס״ג סק״ב דאם אומר הגמג״ח ״הוא אומר אברהם אברהם אברהם״ וכו״ אלא אינו הגרש״י הלכות תלמוד תורה ס״ב סק״ב כתב לחלק כל תורה שבכתב לתורה שבע״פ, דהתורה שבכתב כל שלומד מה אם אינו מבין פירוש המילות מקיים מצות לימוד אבל תורה שבע״פ כל שאינו מבין את הלימוד לא קיים מצות לימוד כלל, והנה רבינו יונה הדביר דע״י א״כ כותב ״ואשכחתי הדור״ל שתי ברכות (ברכות התורה) האחת כנגד תורה שבכתב והאחרת כנגד תורה שבע״פ. בס׳ אשר לשלמה (ח״א) מהגרש״ח זצ״ל כותב להקדמותו לתורה שבע״פ, דהתורה שבכתב כל דהקוץ ב׳ ברכות לתשב״כ ולתשב״ע פ׳ כיון דהם חלוקים בעיקר מצות לימודם, דהתורה שבכתב מצוהוה לימוד הדברים שתורה למשה מסיני, ותשב״עו״פ עיקר לימודה הבנת התורה ואף שנשים מצוהה אחת מ״מ כיון שברכת התורה לא נחשב לברכת המצוה נחלק הברכה לשנים כיון דחלוק לימודן הן הן.

ולפי״ז נראה דכל שלומד תורה בעיין יתור ויש לו הבנה יתירה עיקר

רבינו הגרי"ש אלישיב

מעלת עמלה של תורה

בתרומת המשכן נצטוו בני ישראל להביא נדבת לבו לעבודת המשכן, וכל המינים נמנו בראשונה אבב וכסף ונחושת – תכלת ארגמן עורות אלים שום, ולבסוף אבב שהם ואבני מילואים, והקשה האור החיים הקדוש למה נזכרו אבני האפוד באחרונה הלא הם החשובים ביותר, ותרין, אבני האפוד ואבני מילואים הביאו הנשיאים והם לא טרחו כלל בהם, והנשיאים הביאו לא עמלו עליהם כלל, מה שאין כן הזהב הכסף כו׳ טרחו ועמלו עליהם סחבו כל הדרך, ואם התורה דרשה מאת כל איש אשר יבדנו לבו, נדבת הלב תלוי בעמל משקבי בדב, שכל מה שעמל עליו יותר הדבר קשור אליו יותר וחביבה עליו, רוצה אדם בקב שלו, ואף כי הנשיאים לגודל צדקתם ומעלתם זכו למה שלא זכו כל קהל עדת ישראל, מכל מקום חלק העמל, לכן נמנו לראשונה המביאים את עורות אלים או נחושת או שמן, העמידום בכותל המזרח.

והוא הדין בעמלה של תורה, אם אדם מצטער עליה וזכה שתהיה קרויה על שמו, ובתורתו יגהה. ולבסוף כאשר גמרו מלאכת המשכן וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אותה כאשר צוה ה׳, ויברך אותם משה, אמר להם יי רצון שתרשה שיננה במשה׳ ידיכם. הברכה היה לאלה שהשקיעו עבודת למלאכת המשכן, המה יראו ברכה במעשה ידיהם.

הלכה פסוקה הרמב״ם הלכות תלמוד תורה, כל איש מישראל חייב בתלמוד תורה בין עני בין עשיר, בין שלם בגופו בין בעל יסורים, חייב לקבוע לו זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה, שנאמר והגית בו יומם ולילה.

(קובץ תשובות ח״ג עמ׳ ש״ט)

מצוותו אחרת ממ׳ שלומד בהבנה פחותה, דמ׳ שהבנתו אינה כ״כ עמוקה נחשב לאינו מבין כלפי מי שהבנתו רבה יותר וממילא מצוה העומקת היא אחרת לגמרי ורכין עיקר מצות לימוד התא הדברים. וזהו מה ששנונו בברכות ד״ו ע״ב אגרא דשמעתא סבא ופירש״י שהוא יגע וטורח ומחשב להבין טעמו של דבר׳, ומבאר חידושו יותר דאין היגיעה והעמל רק כהכשר והכנה שיוכל לקיים מצות לימוד. ע״י שיהיה לו הבנה אלא להגיעהה עצמה הוא עיקר מצוה של לימוד תורה ואדרבה ע״י מבקלין שכר יותר וכל מה שיגע יותר מצותיו גדולה יותר. ועי״ ירושלמי פאה פ״א ה״א – כי הוא חייכם, אימית הוא חייכם כשהם יגיעו ולמבאר אין זה מעלה נוספת בלימוד אלא דהו עיקר ומעלת תושב״ע׳פ היגיעה כדי להבין עכ״ד.

מובא ביראים סימן ונ״ד בבבאור מצות תלמוד תורה וד״ל ״הוה הקב״ה שילמדו ישראל את התורה ויעמלו בה דרכיב בפרשת ואתחנן ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם, פירוש התלמוד לא ילמד אדם בלא סבא ויקרא ולא ידע מה אומר ואמרין בברכות אגרא דשמעתא סבא״, ומבאר להגיעה בהבנת התורה ולכש במצות תלמוד תורה והוא חלק ממנה. (עי״ בס׳ ביכורי ארץ עמ״ס ברכות פ״א סימן ל״ד).

מובא בגמ׳ מנחות ד״ו ע״א אבימי נשתכחה ממנו מסכת יבמות ובא לפני׳ ר חסדא כדי שיכניענו את שמוערתו, ומקשה הגמ׳ הלא היה לו לשלוח לרב חסדא שיבוא אצלו ויכניעו ולמה בא אבימי לפני׳? מחרצת הגמ׳ שבכך שמויענע לבוא לפני רב חסדא יסתייע יותר הדבר בידו להוכיח שמועתיו ופירש״י משום יגעתיו ומצאתי תאמין. וכתוב בס׳ משנת רבי אהרן חלק א׳ עמ׳ ל״ט להסביר דברי הגמ׳ דהנה היגיעה בתורה היא המביאה לידי השגה וברית כוחהה לישראל שלא חשוב היגיעה ריקם כנאמר יגעתיו ומצאתי תאמין, וגם אחר היגיעה הוא בגדר מציאה, היינו דר״י היגיעה זוכים גם לדברים כאלה שאין כח האדם להשיגם ע״י העמל. אולם מהפסוק בבס׳ מנחות הנ״ל אנו למדים שלא כל היגיעה בצעם הלימוד מביאה לידי השגה אלא גם השוחד עבור הלימוד דבר שאין לו שיכונת לגוף הלימוד ובגון הליכה ללמוד ג״כ גורם להשגות יתירות, ועד כדי כך חושבהה היא יגיעה זו שאף שמועות הרין ומשום רבין התורה היה לו לאבימי לקרוא לרב חסדא תלמידו שיבוא אצלו מ״מ הרביע ללכת כדי שיזא הלימוד בא ע״י טורה, היינו שגם אחר היגיעה וההשגה אינם אלא בגדר מציאה שהקב״ה ממציאה לאדם חלק עבודתו ושכר עמלו, אי״כ גם ע״י העמל והטורח בהכשר הלימוד זוכה שיתגלו לו עמקי תורה והשגותיה (עי״ ספר דעת שרגא דברים משכב״ח).

בשר״ת משכונת יעקב בהקדמתו כתב לפרש מאמר באבות ה׳ כ״ה ״לפום צערא אגרא״ – לפי הצער שהאדם מצטער על התורה כן זוכה בשכר השגתה.

בשר״ע אר״ח סימן תרפ״ו ס״ב נפסק ״מבטלין תלמוד תורה לשמוע מקרא מגילה ק״ו לשאר מצוות״, מקור המגמ׳ הוא מהגמ׳ מגילה ג״א ע״א – אמר רב כהנא בעבודתם ולוים בדוכנם וישראל במעמדם כולם מבטלים עבודתם ובאין לשמוע מקרא מגילה וכו׳ מכאן סמכו של בית רבי שמבטלין תלמוד תורה ובאים לשמוע מקרא מגילה ק״ו מעבודה ומה עבודה שהיא חמורה מבטלין וכו׳. בשר״ת בית אפרים לאר״ז מרגלית אר״ח סימן ס״ו נשאל מהגר״י לנודא (בנו של הנודע ביהודה) מה זה שאמרו מבטלין ח״ת לשמוע מקרא מגילה וזהו קריאת המגילה היא ג״כ חת שדרי מגילה היא מכתביה הקודש? בשר״ת בית אפרים חז״ל וכן בבואים בעולם בס׳ הגר״א מוילנא דלהפסקי בלימוד דבר הנלמד בעיין עמוק ומרובו ועובר נושא כל הנלמד בקלות ובלי ריכוז גבוה נחשב ג״כ לביטול תורה. וכן כתוב בס׳ זוהר לראבדורה אר״ח סימן ג׳ ערך ״קראס״ וד״ל ״עניי להרב עד דהים שכותב שתי״ה שחז׳ וכל לעסוק בעי וברוש מה שקיבל מסיני ומניח בעיין ולומד גרסא אין לך בטול גדול מזה״. וכן כתב בס׳ פלא יועץ אות ״דיעה״ וד״ל ״וכבר כתבנו לעולם שמי שיכול לפלפל בתוכנהה לומד ידענה חידשה ומציא הזמן להלימוד תלמוד לפני ידיהה חשיב ביטול תורה״, ולבנות החיים שער ד׳ פ״ב כתב ״אחור״ל במדרש שבשק דוד המלך ע״כ מהקב״ה שהעוסק בתהלים יחשב אצלו כאילו היה עוסק בנגנים ואהלות, הרי שהעוסק בלימוד בעיין ויגיעה הוא עיין יתור נעלה ואחרו לטוב יתברך מאמירת תהלים ועי״ משנת רבי אהרן ח״א עמוד נ״ו במאמר ביטול תורה (באיכות).

ונראה הסבר הדברים והגר״א והבית אפרים למוד ידיעת התורה אשר נצווה עליה ובמפורש בירושלמי הנ״ל עה״פ ״כי לא דבר רב הוא מכס ב׳ הוא חייכם״ (דברים ל״ב) – אם רק הוא מכס שאין אתם יגיעים בה ולמה שאין אתם מוסרים נפשכם עליה, שכל מי מוסיר נפשו עליה מתקיימת בידו, לפיכך יגיעת התורה היא פרט מצוה נוסף אלא הוא חלק ממצב קיום המצוה של תלמוד תורה, ולכן ביטול מהיגיעה נחשב לביטול בגוף מצות ת״ת (עי״ קובץ אורייחא חלק י״א מאמרו של הרב יהודה סגל זצ״ל משכב״ח ובקונטרס נוכחה ומגילה סימן ד׳ להגר״א טורצ״ל זצ״ל ובקונטרס המועדים לבית בריסע עמוד מ״ד).

ונראה דדברי הבית אפרים והגר״א כבר רמזים בגמ׳ ברכות ד״י ע״ב במאמר הגאמרא

חקירות הלכתיות

הרה"ג אלהנן פרץ

זיתים

ידוע מאמרים ז״ל צהוריות כי האוכל זיתים קשה הדצר לשכחה, ומן המפורסמות מנהג ירושלים לטפץ על הזיתים מעט שמן זית וזזה להליל עלמא שמסכה. וידוע מה שכתב הגר״ח קנייבסקי שליט״א שהפירוש הרגיל צזיתים היינו יותר מפעם קשה לשכחה. כצר ידוע מה שכתבו האחרונים שיש איסור שכחת התורה ואפשר שהאוכל זיתים וגרס שכה עוצר איסור של לא תשכח. וראה צזה צספרו המאזין של מו״א הגה״ש שליט״א אמת ליעקב.

בטלן

והנה צספר חסידים כתצ כי אדם שלא למד וכל עניינו ותעסוקותיו קש וגצצה, הצלי עולם ושיחת הצבריות מותר לו לאכול זיתים שאס ישכח אין זקק צזה שהרי ישכח דצרים שהם עורצא פרה ולא ישכח דצרים של טעם. והנה הסתפקתי אף ראוי כאשר רוצ ידיעותיו שטויות והצלים ומעט של תורה. האס עוצ לו לשכוח הכל ולא ילמד תורה צטערה או שמא אסור לו לאכול זיתים שהרי סו״ס שוכח הוא תורה.

דבר איסור

נראה כי אדם צפרנסתו מיעשה איסור כגון אנשים רמאים שמתעסקים צזיסור כל צמשה מקצלי שוחד ואנשים שעסוקים צהטיית משפט. כל אלו עוצרים על איסור ציטול תורה אף שמתפרנסים הם ע״י רשעתם ורואיה לזה ממש דזיתא ציצמות העוסק צחכמה יוונית עוצר על ציטול. וצצרכת שמואל צקידושין ס״ו כ״ז הקשה מה ציטול תורה יש צזה הרי מותר להתפרנס כדי לחיות את עלמנו, אמנם עצירה היא פרנסה זו מ״מ למה נחשב לו ציטול תורה מה שמפרנס עלמנו צחכמה יוונית. והגראה צזה שכל פרנסה שהיא הפוכה מתורה אין לה היתר אף שלא יוכל להסתקיים צלעזיק, נמצא שכל מעשאו מיותר ואינו כדינה של תורה ומשום כך עצר על תורה.

תענוג

צגמרא נצרים דף מה מצוחר שהמודר אסור להנות מהספרים, וצדצרי צצנו אצרהם מן ההר הציא י״ש מקסים מדוע נאחר צספרים והלא מצורה היא ומצוות לאו להנות ניתנו״ ותרין ״לא שייך למימר צמצוות תלמוד דלא ניתן להנות שעיקר מצוותו היא ההנאה והתענוג צמה שמשגי ומצין צלימודו״. וידוע כי הגר״ח מוולוז״ין צספרו רוח חיים על אצות כתצ כי הלומד צשמחה שעה אחת ילמד יותר ממה שילמד כמה שעות צעצצות. וידועים הצצרים שכתצ האגלי טל שעיקר לשמה צתורה הוא העונו צצה. ומעתה יש להסתצון מה עדף לעשות האס ללמוד לימוד המשמחו אצל עמלו צו לא גדול או ללמוד לימוד שאין לו צו שוט טעם ולא חפץ צו כלל ועמל הוא צו מצוה. וכמוהו צצרים מי שעמל צתורה צכל אחד מחלקיה מוצא שמהה רצה רק שאים זה כן טצצו שלא כדרכה של תורה מה יעשה צזה. עוד יש לצון צמה שכתצ מסכת דרך ארץ כי דצרי תורה שלא נאים על שומעיהן ככלה אין לאמרים. האס הפירוש הוא כי עדףק שלא יאמר כלל או שמא הפירוש הוא שראוי לו שיעשה אותם נאים ולא יאמרים.

״גדול הקורא ק״ש בענתה יותר מהעוסק בתורה״. וכבר הקשו המפרשים מה היחידוש בזה דרפשיטא דגדול ק״ש בענתה מסתם ת״ת דבומנה מקיים ב׳ מצות קריאת שמע ותלמוד תורה ולאחר זמנה מקיים רק למצות ת״ת וכפי שכתוב שם ״הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאדם הקורא בתורה? וכבר הרשב״א והמאירי שם הקשו קושיה זאת. וכתוב בחידושי הרשב״א וד״ל ״הא דאמר גדול קורא ק״ש בענתה וכו׳ נראה דלאו דווקא תורה דאילו כן פשיטא דאף היא תורה ועריפה משום דבענתה, אלא אפילו מן השנה קאמר ונ״מ להפסיק ולבטל זה מפני זה. ובמאירי כתב ״שפירשה אף מן השנה ר״ל קורא ומתכוון בפירושה וזהו לשון עוסק, ומבאר מדברי הרשב״א והמאירי דבכ״ש יש בה מענין מצות ת״ת, והיחידוש הוא דאף רק״ש הוא מקרא ואין עוסק בה מ״פ הרי זה כשונה דהיינו שקורא ומתכוין בפרשה״ ולפי״ז יש ערפיות בק״ש על השנה מחמת דיש גם לעצם מצות ק״ש בתוספת מה שחשוב ק״ש כשונה ולכן עדיף על השונה. ונראה להסביר דיש שני לימוד תורה. א קורא בתורה. ב. עוסק בתורה, ועוסק בתורה הוא מעלה יותר מאשר קריאה דהוא בא ע״י עמל ויגיעה, וזה דבר פשוט דהקורא ק״ש בזמנה הוא גדול מקרא בתורה רק״ש בזמנה יש שתי מעלות ורב מני בא להשמיע דעדיף יותר ממעלת העוסק בתורה וחמ״ש הרשב״א דעדיף יותר מהעוסק בתורה (ח״ד).

הרב מאיר שולביץ

עורך הרב הלל מן

עמל התורה הערובה לגדול בתורה

[illegible]

אי יכולת להסיח דעת מעמל התורה

הימים היו ימי השואה האיומה, הגאון רבי אלחנן וסרמן הי"ד ראש ישיבת ברנוביץ המעטירה, יושב רכון על גמרתו הגדולה וכולו שקוע באותם הוויות דאביי ורבא, מבחזן תשכל חרב קולות נפץ הרעידו את קירות הישיבה, אולם רבי אלחנן לא מבחזן בהם, הוא לא מסיה דעתו ולו לרגע קט מלימוד הגמרא ומהנחת דברי הרשב"א המוקשים לו ברגע זה - לדידו אין דבר מלבד זאת.

כשהקולות הלכו והתקרבו, הבחינו תלמידיו באותם צוררים איומים שבאים ליטול נפשם של היהודים ולהפילם כשדודי חרב, החלו בני הישיבה לתפוס מסטור ולאחר מקום מחבוא ראי מפני הצוררים. ראשית הכינו מקום בעבור ראש הישיבה הנערץ בכדי שיוכל להביאו עמם, ואחר שהכל היה ערוך ומוכן החליטו לפנות לאחד הישיבה לבקשו לבא עמם, להסתתר מפני האויבים הקרב ובא.

ראש הישיבה לא שעה לפנייתם ואמר כי עסוק הוא בהבנת הסוגיא וכי איננו יכול להפסיק בתלמוד... בצר להם כשהבחינו התלמידים כי אין בכוחם לשכנעו לבא עמם למקומות המסתור התכנסו לטכס עצה מה עליהם לעשות למול קולות ההתחננים הקריבים ובאים. זמן רב לא סיפק בידם, קולותיהם של הנאצים ימ"ש כבר נשמעו קרוב לאולם הישיבה, זעקות השבר של הורים וילדיהם, של צעירים ומוכנס נשמעו מכל עבר, והכל ידעו שזמן רב לא נותר להסתתר. החליטו במהירות לשלוח משלחת נכבדה מגדולי תלמידיו של הגר"א לנסות ולשכנעו לבא אצלם למקום המסתור, הללו ניגשו לפני רבם, אך הוא עסוק היה בעיון מעמיק בד' הרשב"א ולא הסיה דעתו ממנו, בצר להם פנו אליו מורכבי תלמידיו והסבירו לו חומרת המצב. משראה הגר"א כי כלה הרעה, הרים את הרשב"א למעלה והכריז בקול גדול: "אוי הרשב"א... ממך לעולם לא אפרד ולא אסיח דעתי מהבנה של דבריך...". וכך, נטל עמו הגר"א את ספר הרשב"א בין ידיו, ונס למקום המסתור שהכינו לו תלמידיו, וגם שם כשעניו כולם נשואות לרבם לשמוע מוצא פיו, אולי יחזק מעט כשהם רועדים ופוחדים, המשיך ראש הישיבה בעיסוק הבנת דברי הרשב"א בלא להסיח דעתו מהבנת דבריו. מוסר הסכל אחד הצליחו תלמידיו ללמוד הימנו: מהו עמל התורה האמיתי, שבו אין מסיחין דעת מלימוד התורה בכל עת ובכל מצב: ! !

להשגת התורה... ובזכות היסורים, משפיעים עליו שפע גדול וזוכה להשגות יתרות. ואולי זה מגיד אמת את דא' שכיוון שד' עימו הרי זה גורם לכונן בתורה...שכך הוקבעה ההשפעה הבאה מלמעלה להשגת התורה'.

בדורות שלפנינו התבטא ה'צער' במחסור חמור באוכל, בלבוש ובמקום שינה. פעמים התלווה לזה 'צער' שנבע מזלזול ההמון בלומיז תורה ובחוסר הערכה ראויה להם. אך בידורנו כשהאוכל ניתן ב"ה שפע והמושג 'על הארץ תישן' אינו קיים וגם 'בכוד התורה' יש ב"ה, יש לנו 'צער' אחר, יש לנו קשיים אחרים.

'צער' זה הקושי שיש לבחור לקום בבוקר לתפילה, 'צער' זה הקושי ללמוד סדר שלם ברציפות. 'צער' זה: בעל הבית שמוגע לשיעור היומי אחרי יום עבודה מתיש והוא מתקשה להחזיק את עיניו פקוחות.

ה'צער' הזה הוא פרי עמלו של היצר הרע. הוא מטריד ומינצ' ללא הפסקה. הי הוא ידוע את המשמעות לימוד התורה ועושה הכל כדי שלא נלמד. עלינו להילחם ביצר הרע, המלחמה קשה ומתישה אבל היא ה'צער' שלנו, התנאי שלנו להשגת התורה.

ה'צער' הזה, הקשיים האלו, חביבים לפני הקב"ה ועל ידם אנו זוכים לתורה, זוכים להיות בני תורה. לקום בבוקר לתפילה, הקושי להיצמד לגמרא סדר שלם, הוא זה שבונה, מעלה ומורמם אותנו. מתוודד עם הקשיים ונוכל להם. נבנה את עצמנו, נעלה ונתורמם ונרגיש את החיות והמתיקות בעמל התורה ונהנה מזיו החכמה העליונה.

עמל התורה

כל הברכות להם מתפלל ומייחל האדם מובטחות ומותנות ב'עמל התורה'. 'אם בחוקותי תלכו - שתהיו עמלים בתורה'. צריך ללמוד תורה, צריך לדעת ולהבין תורה והתנאי לזה שזה יהיה בעמל וביגיעה. אם יספירו לך ואפילו אם בעינך תראה מי שזכה בתורה ללא עמל וביגיעה, אל תאמין. זה דבר בלתי אפשרי.

שהרי כך אומרת הגמרא במגילה: 'אומר רבי יצחק: אם יאמר לך אדם יגיעתי ולא מצאתי - אל תאמין. לא יגיעתי ומצאתי - אל תאמין. יגיעתי ומצאתי - תאמין, הני מילי בדברי תורה'. מי שמצא דברי תורה, זה רק אם קדמה למציאה יגיעה.

על הפסוק 'אדם כי ימות באוהל' מביאה גמרא בשבת: 'אמר ריש לקיש: מניין שאין דברי תורה מתקיימים אלא במי שממיתה עצמו עליה'. שנאמר זאת התורה - אדם כי ימות באוהל'. כדי שהתורה תתקיים אצל הלומד אותה, צריך שהלימוד שלו יהיה בצורה של 'ממית עצמו'. שבשעת הלימוד יסיר מליבו את כל ענייני העולם הזה וכל לימודו ועינוו יהיו אך ורק בתורה. שיהא שקוע בתורה שממש לא ירגיש בשום דבר אחר. בדיוק כמו ש'מית' אינו מרגיש וחש בכלום.

הרמב"ם בהלכות תלמוד תורה כותב: 'אין דברי תורה מתקיימים במי שמרפה עצמו עליהן ולא באלו שלומדים מתוך עידון ומתוך אכילה ושתייה, אלא במי שממית עצמו ומצער גופו תמיד, ולא יתן שינה לעינו ולעפעפיו תנומה'.

רבנו יונה ב'שערי תשובה' כותב: 'עד שיתפלל האדם שיכנסו דברי תורה לתוך גופו, יתפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו'. כי זה פשוט לא הולך ביחד. המשנה באבות מלמדת אותנו 'כך היא דרכה של תורה: פת במלח תאכל, ומים במשורה תשתה, ועל הארץ תישן', והיא צער תחיה ובתורה אתה עמל, ואם אתה עושה כן, 'אשרין וטוב לך' אצריך בעולם הזה, וטוב לך לעולם הבא'.

וצריך להבין מדוע בעידן החדש בו אנו חיים כיום, כאשר המחשב השתלט על חיינו ומדי יום מתחדשות טכנולוגיות חדשות שכל מטרותם להקל עלינו את החיים. מדוע כדי ללמוד תורה אנחנו צריכים דווקא 'להמית' את עצמנו, 'לצער' גופנו ותמיד'. מדוע לימוד התורה דורש 'עמל' ו'יגיעה'. ואינו יכול ללכת יחד עם ענייני העולם הזה. למה זה מפרע וסותר אחד לשני. מדוע אי אפשר ללמוד תורה בבית מדרש, מסודר, מאובזר וממוזג וללמוד שלשה סדרים מלאים יחד עם אכילת שלש ארוחות טעימות ומזינות ואיזה נשנוש בינתיים.

עוד יותר, המציאות הרי מוכיחה שאי אפשר ללמוד תורה ולזכות בהבנת התורה יחד עם העיסוק בהבלי העולם הזה, זו עובדה. רבנו ישראל מסלנט מביא ממנה עדות לקדושתה של תורה. שהרי אנו רואים שאת כל החוכמות שבעולם יכול האדם ללמוד גם כשהוא שקוע בהבלי העולם הזה ותענוגותיו. הוא יכול ללמוד הנדסה ורפואה תוך כדי בילוי והנאה מתענוגות שווא של עולם הזה. ואילו התורה לא תתקיים במי שאינו לומד אותה בקדושה ובטהרה כשהוא מופרש ומובדל מכל הבלי העולם הזה.

הילקוט על הפסוק: 'יערוף כמטר לקחי' כותב: 'אמר להם משה לישראל: אתם יודעים כמה צער נצטערתי על התורה, וכמה עמל עמלתי בה, וכמה יגיעה יגיעתי בה, נכנסתי בין המלאכים, ונכנסתי לבין החיות, ונכנסתי לבין השרפים, שאחד מהם יכול לשרוף את העולם כולו. נתתי נפשי עליה, דמי נתתי עליה. כשם שלמדתי אותה בצער, כך תהיו למדין אותה בצער'.

משה רבנו מתאר לבני ישראל את מצבו, בהיותו שם עם ד' ארבעים יום, בשלשה לשונות שונים: כמה צער נצטערתי על התורה, וכמה עמל עמלתי בה, וכמה יגיעה יגעתי בה, הוא מפרט: 'צער' 'עמל' ו'יגיעה'. משמע ששלשה דברים נפרדים הם ולא הרי זה כהרי זה. 'צער' זה יסורין, 'עמל' הינו עצם לימוד התורה בשקידה רבה וברצף בלתי מוסק. 'יגיעה' היא הטרחה בהבנת הסוגיה עצמה אימץ כל כוחות השכל בדרור תוספות מוקשה, לישוב דברי הראשונים שלכאורה אינם מובנים לנו. כדי לזכות בתורה צריך את כל שלשת הדברים האלו: 'צער' 'עמל' ו'יגיעה'.

'עמל' ו'יגיעה' קשורים באופן ישיר בתורה. מרן החזון איש: 'כמובן אין 'טוב' אלא תורה. יש בחינות סגולות לימוד התורה נאמרו על עמלה'. לימוד ללא עמל אינו מסייע למלחמת היצר. לימוד ללא עמל אין בכוחו לשנות את מהותו של אדם ולעשותו 'בן תורה'. נתבונן ונמצא כי ישנם ב"ה הרבה 'לומדים' אבל מספר ה'עמלים' מועט.

באגרת נוספת כותב מרן החזון איש: 'כמובן אין 'טוב' אלא תורה. יש בחינות הרבה בחשקי האדם ותאוותיו, אין דברים ערבים מרגישים את גוף האדם וצבא איבריו להנאה מדומה, ומשעמים במידה מסיימת את נפשו. אבל, הנאה לא אין בכוחה להתחרות עם העונג האציל של עמל החכמה, אשר נשמת האדם מתרוממת מעל המית העולם עד שמי השמים, ונהנים מזיו החכמה העליונה. וזו הטובה הגדולה והיתרה שניתנה לאדם תחת השמש'. 'עמל' ו'יגיעה' הם ההנאה האמיתית.

'צער' זה כאב וייסורים ועליהם כתב בספר 'משנת אהרן': אף שאין להיסורים שום שייכות ויחס לעמל התורה ולדרכי התורה, מסייעים היסורים והסבל

"עת לשמוח"

בימים אלו יוצא לאור עולם - בעזרת ה' - ע"י כותב השורות קונטרס הנושא בשם "עת לשמוח", על עיתות השמחה שבמגילת החיים.

אע"פ שאין הנחתום מעיד על עיסתו לא אמנם מלצין תועלתו ומעלתו של קונטרס זה לתועלת הרבים. ראשיתו של קונטרס זה, התחיל באפיוזה שסיפר אברך אחד: "היה זה בעת שמחת 'פדיון הבן' שערך אחי, ההתרגשות היתה רבה, ובעת הסעודה ביקשו הסבים משני הצדדים לכבד מישוה בדברים, מבטם נדד עלי - אברך כולל מן המניין, וכמו אומרים - מי ידבר אם לא אתה אברך כולל, האם היעביל בתים שעבודתם אומנותם?!

למורה המבוכה לא היו באמתותיו דברים ראויים לשמח, בפיוזין הבן (רק דברים חל' מליחה ובשר בחלב...). כשמחשבה חולפת בי: "אה, לא היה איהו קונטרס קטן בידי על ענייני שמחה, הייתי מכין מטעמים דברים ערבים לחיך".

עד כאן ממה שסיפר האברך - שנקלע כאמור לשמחה שערך אחיו...

סיפור זה היה הרקע ויריית הפתיחה לקונטרס "עת לשמוח", כשאט אט קורם הרעיון עור וגידים, קונטרס קטן במהירות כפי דווקא, עם מבחר אמרים ערבים ושימורים קדש המשיבים את הנפש - על כל עיתות השמחה, כשהמטרה ברורה, שכל על שמחה, בכל עת מצוא, ימצא בו מבוקשו, וכך יגש עם מטען רוחני לשמחתו, מבלי להתייגע ולחפש אנה ואנה, אלא יהיו הדברים ערבים על השולחן לפי סדר השמחות. ובמילא תהיה תועלת גם למשתתפים בשמחה שיוכלו לשמוע או לדרוש דברים ערבים ומתוקים בענין המצוה והסעודה האיה.

ואכן בעזרת השי"ת, עלה בידי להוציא לאור עולם ליקוט נאה, ערך ומסודר על כל עיתות השמחה, כדלדל:

ברית מילה, קידושא רבה, פדיון הבן, יום הולדת, תגלחת-המלאכה, חומש סעודה, בן מצוה, נישואין, חתונה הבית, סיום מסכת.

כשכל מדור מתחלק הענין לפי סוגי הנושאים, ולכל קטע ופסקה כותרת מתומצצת.

לתועלת המעניינים הצבנו בראש הקונטרס תוכן ענינים מפורט, למען יוכל הקורא לחפש ולמצוא את הנושא החפץ בו.

סימנא מילתא הוא, שנושא השבוע בגיליונו נסוב סביב "עמל התורה", ואחד ממדורי הקונטרס מוקדש לנושא "סיום מסכת", ונצטט משם גרגיר אחד הנוגע לעמל התורה, מדברי מרן החפץ חיים זצ"ל:

אנו אומרים בסיום מסכת "אינו עמלים והם עמלים, אנו עמלים ומקבלים שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר". לכאורה גריכיים הדברים ביאור, כלום ראינו ממך חייט תופר בגד או סדלר מנעלים ואינם משתכרים, כלום אפשר הדבר שאדם יגע ועמל באיזה עסק או מלאכת בחיור ולא יבוא על שכרו.

אלא הענין הוא, בנהג שבעולם מי ששכר פעל לתפוך לו בגד או מנעלים, והפעל יעמול בויעת אפו כל היום וכל הלילה ולא יתפוך הבגד או מנעלים, כלום יקבל שכרו, הלא לשמחה יחשב לבקשו, כל הרי הבעה"ב אל הבגד ענינו נשואות, ואם לא השלים מלאכתו אף אם יעמול שבות שלם לא ישלם לו, כי לא עבור העמל הוא מקבל שכר אלא על המעשה, ועמל בלי מעשה אין בו תועלת.

לא כן הדבר בלימוד התורה, אנו נצטוונו "לעמול" בתורה כדכתיב בפרשתנו "אם בחקוטי תלכו" וכפי רש"י שעל היגיעה הדברים אומרים, ואף אם לא יבין הדבר לאישורו, עם כל זה הוא מקבל שכר על העמל ואף אם המלאכה לא נעשתה, וזהו כוונת המאמר "אנו עמלים ומקבלים שכר", והם עמלים ואינם מקבלים שכר" - על העמל אלא על המלאכה (מובא בח"ח עה"ת בפרשתנו).

והש לציון שישוד זה, הקדימו להח"ח בספה"ק בני יששכר (חנוכה, מאמר ג' סי' יא) אך מזווית שונה, וכה כתב: מעלת חכמת התורה על כל חכמות בעולם היא, גדל החכמות כשאדם עוסק בהם ולא הגיע בעיונו לתוצאה הרצויה, תהיה יגיעת עיונו לריק וביטל את זמנו על תוהו והבל, לא כן "יחכמת התורה" אבהתה תעשה תמיד בעוסק בתורה לשמה אפילו לא כוון את ההלכה הקב"ה חדי בפלפולא ואפילו פטטיא דאורייתא טבין (ירושלמי סוף ברכות) עכתי"ד יע"ש באריכות.

אחים הקר

רשת בשר למהדרין

פוטו ציון

צילום אידיועים, מצלמות וסטודיו

הל פז-רשת למוסיקה

ירושלים-ב"ב-חיפה

פוטו

סטודיו

המנעול הנאמן זאב הורוביץ

דלתות פלדה ומפתחות

צבי ורצברגר

בית האברה"ה

לעילוי נשמות

רבי יצחק בן ר', אליהו אסתר זר

בחסותם האדיבה של בעלי עסקים תומכי תורה לברכה, הצלחה וכט"ו ס